

222161

Seria A.

No. 14.

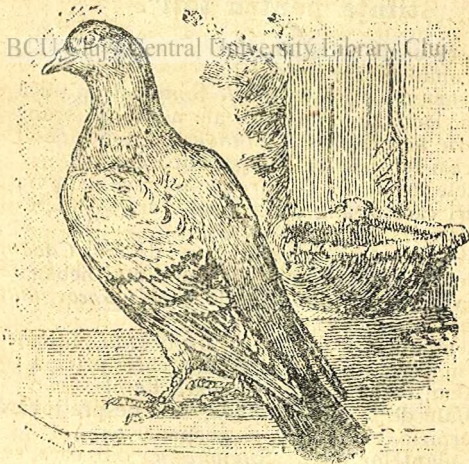
CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria A.

„ȘTIINȚA PENTRU TOȚI”

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D LUI PROF. UNIVERSITAR

I. SIMIONESCU

PORUMBEII MESAGERI

DE

VASILE SADOVEANU

Seria A.

CĂRȚEA ROMÂNEASCĂ

No. 14.

CĂTRE CITITORI

Singura publicație de popularizare a științei este biblioteca „Cunoștințe Folositoare“, ce apare săptămânal câte un număr sub conducerea *D-lui I. Simionescu*, profesor universitar și membru al Academiei Române.

„Cartea Românească“, dând la lumină această bibliotecă scrisă pe înțelesul tuturor, a umplut un mare gol în publicistica noastră atât de lipsită, până la apariția bibliotecii „Cunoștințe Folositoare“ de orice lucrări de popularizare a științei.

Fiecare din cele patru serii, în care apar „Cunoștințe Folositoare“ cuprinde lucrări cu o anumită natură de cunoștințe, după cum se poate vedea din lista numerelor apărute :

Seria A. „Știința pentru toți“.

- No. 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*, adică ce înfățișare avea omul în zorii vieții lui.
- „ 2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*, adică obiceiurile de hrană, locuință, vânătoare ale aceluiaș strămoș al tuturor.
- „ 3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*, adică descrierea bogățiilor de acest fel cu care ne-a dăruit natura.
- „ 4. Albinele de *T. A. Bădărău*, sau minunata viață a harnicelor făpturi care strâng pentru noi ceară și miere din potirul fiecărei flori.
- „ 5. Diabetu, îngrășarea, găbinarea de *Dr. Căhănescu* trei dintre bolile cele mai dese, dar cele mai nebăgate în seamă.
- „ 6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*, sau puterea ce ne-o trimete soarele.
- „ 7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*, ființele mici care nu lasă în pace viața omului, din care pricină trebuie să-le cunoaștem, ca să ne putem apăra de ele.
- „ 8. Furucile de *T. A. Bădărău*, sau despre tovarășele albinelor în hărnicie, chibzuință și gospodărie.
- „ 9. Viața plantelor de *I. Simionescu*, din care se vede cât de mult trebuie să cunoaștem nevoile acestor ființe pe care le cămăram traim.
- „ 10-11. Pasteur de *C. Moțaș*, o privire generală asupra întregii activități a marelui om de știință.
- „ 12. Soarele și lumina de *I. Simionescu*, o descriere a celor ce sunt și se petrece în soare și în lună.
- „ 13. Telegraful fără fir de *Tr. Lalescu*.
- „ 14. Porumbelii Mesageri de *V. Sadoveanu*

222161

PORUMBEI MESAGERI

DE

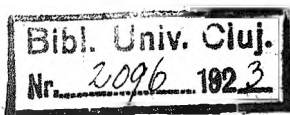
VASILE SADOVEANU

I.

Nu știu care dintre noi, în copilărie, n'a avut pasiunea porumbeilor și nu urmărea cu plăcere sborul lor din porumbării în spre înălțimi, apoi scoborîrea vertiginoasă, meșteșugită, la apropierea uliului și ce neliniște încercam până îi vedeam la adăpost. Câtă bucurie nu ne făcea gunguritul lor dulce și cât admiram culorile metalice, frumoase și variate, ale penajului cu care sunt împodobiiți, precum și feluritele aptitudini pe care le aveă cutare soiuri față de altul. De cele mai multe ori neștiind proprietățile lor deosebite, atât de mult folosite de oameni în anumite împrejurări, ne dedam la exerciții de tot felul cu porumbei de soiul celor jucăuși, de pildă și ne pierdeam ceasuri întregi privindu-i.

Aminirea acelor timpuri de recreație, sau dacă vreți, de ocupații nevinovate, îmi impune parcă să scot la iveală nu niște amintiri banale, ci fapte care să pună aceste paseri într'o lumină mai deosebită și să le facă mai interesante în ochii tineretului nostru dornic de sporturi.

Porumbeii, în general, se atașază foarte mult

de crescătoriile lor și această proprietate oamenii au întrebuințat-o cât mai bine. În afară de această proprietate mai au dezvoltat foarte mult simțul orientării care-i face să nemerească crescătoria oricât de departe i-am duce și le-am da drumul; și oamenii iarăși au căutat să aleagă din ei soiurile cele mai deosebite, perfecționându-i chiar din cele mai vechi timpuri. Astfel s'a format o grupă aparte a *porumbeilor mesageri*, care au jucat mult timp un rol foarte important în relațiile dintre oameni.

La noi în țară, de sigur că puțini se mai ocupă cu creșterea porumbeilor pentru plăcere, restul crescătorilor cultivându-i numai pentru tăere și or fi foarte rari acei îndrăgostiți care să țină și porumbei mesageri ¹⁾. În alte țări însă, cum e de pildă Belgia, lucrurile stau cu totul altfel. Acolo sunt foarte numeroși crescători organizați în *societăți colombofile* pentru creșterea, educația și perfecționarea porumbeilor mesageri, care organizează expoziții și concursuri nenumărate între mii de porumbei, pentru a stimula astfel râvna crescătorilor și a duce rasele acestea la perfecție.

Acești porumbei, pentru a fi pregătiți bine, trebuiesc supuși la un antrenament care le fortifică mușchii, cultivă memoria, le dezvoltă inteligența și-i face mai îndămânateci. Acest antrenament constă dintr'o serie de călătorii inter-

1) Ounosc pe d-l V. Pereherca din Copou-Iași, renumit crescător de păsări, care are mesageri germani.

mediare bine chibzuite. La vârsta de patru luni porumbeii sunt în general destul de desvoltați pentru a putea sburâ bine și a călători.

Iată cum descrie un colombofil acest lucru. „Se începe antrenamentul în direcția celor patru puncte cardinale în ordinea următoare: *sud, est, nord și vest*, până la o leghe ¹⁾ de porumbărie: După ce am dat drumul porumbeilor ne întoarcem la punctul de plecare și înnoim exercițiul de câteva ori în aceeași direcțiune: adecă cătră sud. Cele dintâi exerciții au de scop să-i învețe a cunoaște împrejurările crescătoriei și a-i scuti de rătăcire. Pentru cele dintâi încercări care au loc în direcția sudului, facem trei întoarceri la aceeași distanță, una după alta, iar pentru celelalte direcții numai două.

După primul exercitiu, la care sboară toți porumbeii, nu dăm drumul decât pe rând la elevi pentru ca să poată prin propriile mijloace să se învețe singuri a se orienta bine și a se încrede numai în puterile lor. În felul acesta ne putem da seamă și de defectele și calitățile elevilor în parte.

Urmând acum cu exercițiul, reluăm direcția de Sud și ne ducem la o depărtare de două leghe, îndoind astfel distanța în mod succesiv. La distanța de patru leghe, dăm drumul la toți porumbeii deodată, pentru că atunci au ajuns să deprindă obiceiul să se orienteze singuri.

Dresajul se poate face și numai într'o singură

2) O leghe are 4 km.

direcție pentru anumite grupe și se asigură în felul acesta o perfecție mai mare a orientării, însă dacă pe aceștia i-am trimite în alte direcțiuni, se pot încurcă sau pierde“.

Greutatea cu care se încarcă porumbeii trebuie să fie foarte mică. De obicei răvașele subțiri se înfășură la o pană sau se pun în țeava unei pene spre mai multă siguranță.

Când vrem să folosim porumbeii ca mesageri se procedează astfel: Se ia un număr de porumbei din punctul A și se trimit în punctul B, ținându-i închiși, iar din punctul B se ia un număr și se duc în punctul A, ținându-i în aceleași condiții. Pe măsură ce vrem să trimitem știri sau dintr'o parte sau din alta, dăm drumul pe rând la porumbei: cei din A se vor duce în punctul B, iar cei din B în punctul A, la crescătoriile lor; în felul acesta știrile pot urma în răvașe și dintr'o parte și din alta în mod regulat, măcar tot cu atâta precizie ca și poșta ce o avem acum după război.

Această proprietate deosebită a făcut din porumbel o pasăre binecuvântată pe care omul a știut să o folosească începând din cele mai vechi timpuri și prin isprăvile lui minunate și-a legat numele de istoria omenirii.

Și-acum să redăm pe scurt istoricul lor pe care l-am strâns din diferiți autori ca Brehm, Zaborovschi și alții, cu convingerea că ar putea deștepta interes, cel puțin ca simplă curiozitate.

II.

Rasele de porumbei domestici care se găsesc pretutindeni la crescători, pornesc din aceeași tulpină: *Columba livia* ¹⁾ și sunt foarte numeroase, dar între ele, rasa porumbelului mesager, despre care pomenim în paginile alăturate, se deosebește prin iuțeala sborului și minunatul simț de orientare.

Ca să vorbim de domesticirea porumbelului dintru început, e foarte greu; totuși, documentele și urmele rămase, ne pot da oarecare îndrumări de unde să putem trage concluzii. Luând ca punct de razim evanghelia, găsim că Noe își luase în corabie, înaintea de potop, șapte perechi de porumbei: „Și după patruzeci de zile Noe deschise fereastra corăbiei pe care o făcuse. Și trimise pre corb, care după ce eși, merse și remerse până ce se uscă apa de pe pământ. După aceea trimise pe porumbel ca să vază de a scăzut apa de pe fața pământului. Și porumbelul neaflând loc de repaos picioarelor lui, s'a întors la dânsul în corabie, că apa eră încă preste toată fața pământului. Și el întinzând mâna l-a prins și la luat la el în corabie, Și el mai așteptă încă alte șapte zile și iarăși trimise pre porumbel din corabie. Și porumbelul se întoarse despre seară și eaca el în cioc aveă o frunză verde de maslin. Atunci cunoscu Noe că apa a scăzut de pe pământ“. Ce ne do-

1) Porumbelul sălbatec.

vedește acest lucru? Că pe timpul acela porumbeii erau domesticiți și întrebuințați ca mesageri datorită faptului că aveau proprietatea să se întoarcă la locuință.

Din cercetările adânci a diferiților învățați, se poate spune cu siguranță, că domesticirea porumbeilor are urme de mai bine de patru mii de ani înainte de Christos. Cât privește începutul domesticirii, timpul ni-l ascunde în cutele sale.

În continentul nostru domesticirea porumbeilor nu se pierde în noaptea timpurilor și se pare că Grecii aveau porumbei nu cu mult înainte de epoca lui Omer, și că ei nu văzură soiuri cu pene albe până în secolul al V-lea în. Chr. Se poate spune cu toată siguranța că soiurile cu pene albe își aveau obârșia din Persia. Tot Persia se pare de asemenea că a dat porumbei Egiptului, dar într'o epocă cu mult mai veche, căci pe timpul lui Aristotel porumbelul era una din paserile cele mai obișnuite și mai îndămânată crescute în Egipt. Deși nu se găsește pomenit în povestirea legilor lui Manu, totuși se pare că una din paserile necunoscute de care el pomenește trebuie să fie porumbelul.

Omer citează mai multe orașe din Grecia unde se creșteau foarte mulți porumbei. De asemenea Romanii, după cucerirea Greciei, îi cultivau cu pasiune. Crescătorii de câte 5000 de porumbei nu erau rare la dâșii, iar afară de asta țineau socoteală de rasă și de genealogia lor. Pe timpul lui Varro 116—26 in. Chr. o pereche

de porumbei de rasă se vindea cu 40 lei și câte odată cu 200 lei. Se mai spune despre cavalerul Axius că nu vroia să cedeze o pereche decât pe preț de 320 lei, iar Columella pomenește, ca un lucru, ce-i dreptul, prea din cale-afară, că se găseau Romani care să plătească o pereche de porumbei 800 lei.

Darvin, în cartea lui „Despre variațiune“, spune că acelaș lucru s'a petrecut și în India la o dată mai veche, cătră 1600 în. Chr., în timpul lui Akber-Khan. „Curtea, zice Darwin, aveă douăzeci mii de porumbei, iar negustorii aduceau colecții de mare valoare. Suveranii din Iran și Turan îi trimeteau de asemenea rase foarte rare și istoricul dela curte adaogă, că încrucișând rasele, lucru care nu se mai făcuse înainte, domnitorul îi îmbunătățise mult“.

Intrebuințarea regulată a porumbelului ca mesager pare a fi foarte veche, dar lipsesc documente pozitive care să lămurească complet această chestiune. Ceia ce se poate spune hotărît, e că oamenii vechi își dăduseră întrucâtva seamă de proprietățile lui minunate: de a se atașa de crescătorie și de a se reîntoarce la ea orideunde cu sborul lui puternic și uimiți de aceasta i-a răspândit faima. Dar folosirea lui regulată ca mesager, după cum se vede în cursul timpurilor istorice, a trebuit să fie fără îndoială de mai multe ori reluată și lăsată.

Monumentele vechiului Egipt arată că încă din timpul Faraonilor, marinarii din Egipt, din Cipru și Candia, când se apropiau de pământ,

se foloseau de porumbeii mesageri pentru a vesti familiile de întoarcerea lor. Tot așa se foloseau și în Siria. Scriitorii vechi vorbesc de un porumbel care a străbătut în patruzeci și opt de ceasuri distanța care desparte Babilonul de Alep, depărtare pe care un pedestru bun nu ar putea-o străbate în mai puțin de o lună. De asemenea, la jocurile olimpice, numele învingătorilor se răspândesc foarte repede în toată Grecia cu ajutorul porumbeilor.

Sunt câteva date din care se vede că Romanii, înainte de cucerirea Greciei, se serveau întâmplător de alte paseri ca mesageri și nu încă de porumbei. În această privință avem mărturia lui Pliniu care spune că antreprenorul carelor pentru jocuri aducea rândunele la Roma și le trimetea înapoi ca să vestească pe prietenii săi despre rezultatul curselor. Ele se întorceau la cuiburi însemnate cu culoarea învingătoare.

Dar nu-i numai rândunica singura pasăre întrebuințată în asemenea împrejurări, în vechime. Un rege al Egiptului, Mares, avea o cioară așa de bine dresată, încât dacă putem crede pe cel ce scrie despre acest lucru, ea ducea repede scrisori în toate direcțiile: n'avea decât să i se arate locul. Regele i-a ridicat un mormânt pentru a-i cinsti amintirea.

În timpul lui Varro, adică cincizeci de ani după cucerirea Greciei, Romanii începură să folosească porumbeii mesageri. Li întrebuințau pentru a vesti pe ai lor de rezultatul curselor de cai, luptelor de gladiatori, sau după cum eră

În epoca decadentei, pentru a porunci ospățul. Supt republică porumbeii se bucurară de un rol mai folositor și mai nobil. Așa scrie Pliniu, că în timpul asediului Modenei, Decimus Brutus trimetea în lagărul consulilor scrisori pe care le anina de picioarele porumbeilor. Apoi, mai departe, alt istoric pomenește cum Hirtius (unul din cei doi consuli care încercă să libereze pe Brutus) ținea câtvă timp în întuneric porumbei, nedându-le în acelaș timp nici hrană și apoi le atârna de gât scrisori cu un fir de mătasă și-i slobozea cât se poate mai aproape de meterezele orașului. Porumbeii, lacomi de lumină și hrană, se abăteau spre înălțimile clădirilor, unde Brutus îi primea. El era vestit astfel de tot ce se întâmplă, mai ales decând luase măsură să se pue pentru porumbei hrană în locuri anumite, unde aveau obiceiul să se lase.

În felul acesta s'a răspândit în armata romană întrebuințarea porumbelului călător. Mulțumită lui, de sigur, Iulius Cezar a fost înștiințat la timp de răscoala Galilor și putu să alerge cu legiunile sale peste Alpi și să o înnăbușe încă dela cel dintâi semnai.

În epoca înfloritoare a civilizației arabe și în orient, se știe în mod hotărît, că întrebuințarea porumbelului fu răspândită cu multă pricepere și cu mult folos. Cei mai mulți cred că acest rezultat se datorește șahului Nur-Edin. După istoricul arab Khalil-Dhaheri însă, poștă de porumbei mesageri exista la Mosul pe la sfârșitul veacului al VII-lea, iar în cei dintâi ani

ai veacului al VIII-lea principalele orașe ale imperiului arab din Asia comunicau regulat între ele prin mijlocirea porumbeilor mesageri care se schimbau din distanță în distanță, în turnuri anume construite pentru acest scop. Puțin mai târziu organizația se întinse până în Egipt. Califii fatimiți arătau o astfel de însemnătate acestui serviciu de poștă aeriană de depeși, încât făcură din el una din ramurile administrației lor. Serviciul acesta stăruî până în veacul al XVII-lea, când decăzî în mijlocul nepăsării Turcilor, dar cu întreruperi de neglijență și de părăsire.

În ce privește Nur-Eddin, acesta înființă la 1167 un serviciu de poștă cu porumbei mesageri, legând Bagdadul cu toate orașele de seamă ale imperiului din Siria și tot sub domnia lui califul Ahmed completează această organizație întinzând-o până în Egipt. După moartea lui însă poșta fu părăsită până în anul 1179, — dar numai oficial, căci ea era continuată de alții și acest lucru trebuiau să-l arate istoricii porumbelului. Povestirea ce urmează dovedește aceasta.

Un persan numit Hasan care avusese o slujbă înaltă sub domnia lui Malik-Şah (1072—1092) și o pierduse apoi, crezând să se răzbune, întemeie grupul credincioșilor — *fidays* — a căror rol era să ucidă pe toți acei pe care căpetenia lor i-ar fi arătat. În schimbul vieții pe care o sacrificau dinnainte, Hasan le făgăduia un raiu plin de plăceri trupești, a cărui descriere a fost

păstrată. Se zice că Hasan găsi cu cale să le deie o pildă mai dinnainte de plăcerile care-i așteptau și așeză la Alamut, în mijlocul unor grădini îmbătătoare, pavilioane împodobite cu tot ce eră mai atrăgător și mai luxos. Din când în când îi aduceă pe devotați aici, după ce-i adormea prin mijlocirea *hașișului*. Ei se deșteptau în aceste locuri încântătoare și acolo gustau toate plăcerile. Apoi cu acelaș mijloc îi scoteau de acolo și din acel moment ei erau gata la tot ce li se porunceă, numai ca să cucerească șederea veșnică în acel raiu abia întrezărit. Astfel ne spun povestea cei care au călătorit prin părțile acelea, fiind întărită bine înțeles de localnici. Credincioșii erau dresați cu multă îngrijire în grozava lor meserie. Se alegeau oameni tineri și puternici, obișnuiți cu exercițiile corporale; afară de aceasta trebuiau să învețe mai multe limbi. Moartea singură eră în stare să oprească brațul lor și la un semn al căpeteniei trebuiau să-și deie viața. Lumea musulmană auzi în curând, și chiar din timpul când trăia Hasan, vestea isprăvilor lor feroase. Vreme de mai bine de două sute de ani teroarea domni în Asia occidentală unde se așezaseră în fortărețe neînvinsă și a trebuit să vie năvălirile mongole ca să-i pună capăt.

Dela 1090 până la 1256 la Alamut se perindară opt căpetenii. Provincia lor cea mai de seamă eră Siria, guvernată de un locotenent investit cu puterea supremă asupra Ismaeliților din munții Sommac; acesta își avea locul de șe-

dere în fortăreața Kahf. Aici, plecând din 1169, domni Rașid-ad-din-Sinan, renumitul Sinan, protivnicul altei căpetenii, Saladin. Ucigașii făcură dintrânsul un zeu. Ei bine, datorită porumbeilor ei cucerii și păstră puterea înconjurându-se de aureolă și prestigiu divin. Povestirea e prea curioasă ca să n-o dăm, cu atât mai mult cu cât a rămas neștiută chiar de acei cari s'au îndeletnicit cu istoria porumbelului mesager.

Se zice că nu mult după așezarea lui Sinan, niște nemulțamiți se adunară într'o noapte la Masiaf și ținură sfat împotriva lui. În aceeași noapte însă, Sinan trimise o scrisoare guvernatorului din Masiaf, în care arăta numele vinovaților precum și cuvântările lor în întregime. Aceștia, crezând că el aflase totul prin spiritul lui profetic, se spăimântară; văzură în acest fapt o minune strălucită și se supuseră.

Folosindu-se de rara lui pătrundere și vrând fără îndoială să se întrecă față de cele ce făcuse până atunci, el răspundea la scrisorile pe care făcea să le primească de față cu acești oameni, fără să le mai deschidă. Dacă trimetea vre-un om de încredere cu vre-o însărcinare, el istorisea zi cu zi însoțitorilor lui cele mai mici peripeții ale călătoriei; credinciosul scria și istorisirile erau întocmai cum le spusese mai înainte Rașid-ad-din.

Un cunoscător în aceste lucruri ne spune că Rașid, ca și fondatorul neoismaelismului, Abdalah-ben-Maimun, înțelesese că pentru a robi mulțimele, trebuia să se folosească de lucruri

ce păreau peste fire. Abdalah se făcuse făcător de minuni. El avea în locuri deosebite oameni de încredere care-l înștiințau despre întâmplările ce aveau loc cu o iuțeală surprinzătoare, mulțumită unei poște de porumbei pe care o așezase la dânsul. Fără nici o îndoială Sinan îl imită. Porumbeii lui trebuie să fi fost ținuți pe înălțimile munților din vecinătatea fortăreței unde ședea, ascunzându-i în îngrămădirea de stânci ce se întâlnesc prin acele locuri și care treceau drept morminte de ale sfinților. Se ducea acolo noaptea însoțit numai de un scutaș pe care-l lăsa să steie mai departe și el mergea singur să găsească scrisorile venite din felurite ținuturi. Credincioșii luaseră la ochi ieșirile nocturne ale căpeteniei lor, își închipuiau că el se duce să îngroape comori în locuri cunoscute numai de dânsul. Intr'o noapte scutașul dădu peste dânsul și-l găsi vorbind cu o pasăre verde. Rașid spuse că această pasăre era Hasan, marele stăpân din Alamut, care venise să vorbească cu dânsul. Știind cât prețuesc aceste paseri, oprea cu asprime omorîrea lor. Intr'un rând un ismaelit se făcu vinovat de asemenea faptă. El lăsa să treacă câtva timp și într'o zi profitând de faptul că un porumbel intrase pe fereastră în odăile lui, Rașid porunci să vie vinovatul și îi zise: „Acest porumbel mi s'a plâns că tu îi mănânci puii. Jur că dacă se mai întâmplă odată acest lucru, focul stâlpului te va înghiți“.

În felul acesta și altele, cum de pildă făcând în fața credincioșilor ocolul capului ce părea

tăiat și după împlinirea jocului în adevăr că tăia capul celui care-i servise de instrument, ajunsese la țel. Nu după mult timp scurtă jugul marilor stăpâni din Alamut și dete la iveală toate încercările pe care ei le făcură pentru a-l ucide.

Cei mai puțin crezători vedeau în el un profet înzestrat cu puterea minunilor. Cei mai simpli îl socoteau drept Dumnezeu întrupat venit între dânșii. Sinan se apucă cu sârguință să întretie această părere prin învățăturile și scrierile lui. Falsificând învățătura dintru început a ismaeliților, scoase pe al șaptelea profet Mohamed, fiul lui Ismael, și se așeză în locul lui. Ismaeliții vedeau în profeti întruparea înțelepciunii universale. Sinan merse și mai departe și-i atribuî obârșie Dumnezeiască. De altfel scrierile în care el arată aceste învățături există, iar mărturiile din acele timpuri întăresc că el reușise deplin să câștige pe tovarășii săi. Călătorul arab-spaniol Djobair străbătând Siria dela 1184—1185, povestește în însemnările lui următoarele: „Pe coastele Libanului se găsesc cetățile Ismaeliților, o sectă religioasă ieșită din islamism, care pretinde că puterea dumnezeiască s'a așezat într'o făptură omenească. Printre dânșii s'a ivit un demon cu chip de om numit Sinan. Au făcut dintr'însul un sfânt pe care îl adoră și pentru care își sacrifică viața. Sunt așa de ascultători și de supuși voinței lui încât dacă el poruncește unuia dintre dânșii să se prăvălească din înălțimea unei stânci, acesta se prăvălește pe dată“.

S'a văzut din paginile ce le-am trecut, că mulțămită calităților de curieri credincioși, porumbeii își datorau fără îndoială renumele nemaipomenit de care s'au bucurat în mai multe rânduri. Dar din cele lăsate de unii scriitori se vede că ei au fost înconjurați de un adevărat cult, atribuindu-li-se proprietăți supra-naturale și misterioase, de unde și numirea ce le-o dădeau popoarele din orient, de *îngerii regilor*. Iată și descrierea ce o face un scriitor oriental asupra porumbeilor: „Știrile pe care le aduc ei sunt armatele aceluia care le trimite; pana care le-a scris, armele lui de atac. Ei duc știrile cu tăinuirea unui om credincios care le-ar ține închise în adâncul spiritului său și într'o clipită, desfăcându-și aripile, străbat cele mai mari depărtări. Se apropie de stele și ei însuși sunt niște stele sublime. Își ajung scopul ca și cum ar fi săgețile destinului. S'ar putea lua drept îngeri, pentru că ei sunt mesagerii cărora Dumnezeu le-a dat darul de a străbate drumuri mari în timpul cel mai scurt, disprețuind depărtarea locurilor și apropiindu-le cu iuțeala sborului lor care se aseamănă cu iuțeala fulgerului. Când îi privești pare că vezi stelele constelației fericii. Dintre toate paserile porumbelul merită numirea de profet, de trimis dumnezeesc, de mesager adevărat care nu părăsește niciodată însărcinarea și nu trădează adevărul“.

Sub califul Albasi-Ahmed-Naser-Liden-Alah care reorganiză poșta cu porumbeii pe la 1179, moda se făcu așa de obișnuită, încât prețul a-

cestor porumbei ajunsese foarte mare. O pereche bine dresată se vindea cu un preț care se urca până la o sută piese de aur.

Năvălirea mongolă (1258) făcu ca această poștă să fie părăsită în totul, cel puțin la Bagdad. Rămase cu siguranță în ființă în Egipt, Siria și chiar Persia.

Din cercetările scriitorilor mai noi reese că după năvălirea tătarilor lui Timur în Persia și după aceia a Turcilor, boerii persani bogați urmărară a se folosi de porumbei mesageri pentru ducerea veștilor și urmează a se folosi și în zilele noastre. De asemenea se știe hotărît că și în Egipt s'a folosit poșta cu porumbei până mai târziu. Avem și câteva explicații deosebite asupra organizării acestei poște în Egipt și în Siria la 1450, după o carte arabă asupra porumbeilor peste care a dat cercetătorul Volney.

„Scrisorile — numite bataïg — zice Volney, se prindeau de cele mai multe ori subț aripă, dar câte-odată și de pene dela coadă. Intrebuințau o hârtie anumită, căreia îi ziceau *hârtie de pasări*. Aceste scrisori se însemnau numai cu ziua și ceasul. Se lăsă de-oparte formula obișnuită la început: *Laudă Domnului*, etc. Dar se puneă la sfârșit formula: *Domnul să ne ajute*, pentru că aceasta aducea noroc purtătorului. De obicei scrisoarea se trimetea cu duplicat și lucrul acesta se însemnă anume.

Porumbeii întrebuințați pentru serviciul sultanului erau însemnați pe picioare și pe cioc. Scrisorile, la venirea lor, erau desfăcute chiar

de sultan. Liniile poștale puneau atunci în legătură Cairo cu Alexandria, cu Damietta și cu Gaza, Gaza cu Ierusalim, cu Safad și cu Damasc, Damasc cu Belbeck, cu Halab și Tarabolos, Halah cu Behesna și Rahabé“.

Această organizație eră cunoscută în Europa de pe timpul cruciaților. Când în 1249 Sf. Ludovic se oprî lângă Damietta și puse pe fugă apărătorii acestui oraș, la un moment dat cerul fu întunecat de un stol de paseri cari atrase luarea aminte a cruciaților. Erau porumbelii mesageri, purtători de știri, pe care emirul Fakir-Edin, comandantul armatei egiptene, îi slobozise ca să înștiințeze pe sultanul Malek-Saleh-Neym-Edin despre debarcarea Sf. Ludovic.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

În Europa porumbelul mesager fu adus în timpurile moderne de marinarii Olandezi, dar data anumită nu se poate ști hotărît. Sursa eră Bagdadul, de aici și numele de *bagadais* care a rămas la urmașii lor de azi cam degenerați din pricina neîngrijirii. Acest porumbel nu-i altul decât *mesagerul persan* cu facultăți de orientare și puterea sborului renumite. Are ciocul lung și puternic, puțin cârligat la vârf când îmbătrânește; coronculele nasale sunt foarte sbârcite și peste seamă de dezvoltate la această rasă; un larg cerc cărnos îi încadrează ochii a căror iris este roșu ca focul; capul îl are mă-

totdeauna turtit și este prins de un gât subțire și lung; aripele foarte dezvoltate iar umerii ieșiți ca la vultur. El a fost, fără nici o îndoială, izvorul din care s'a format porumbelul călător belgian foarte mult căutat în Europa, iar acesta se presupune că s'a format printr'o serie de încrucișări: la început cu porumbelul sălbatec (*Columba livia*), pe urmă cu porumbelul cu cravată care e cel mai răspândit în provincia Liè-jului, are ciocul foarte scurt, dimpotrivă celui persan, iar formele mai elegante și însfârșit cu porumbelul rândunică care se rotește în aer la mari înălțimi și are formele svelte și talia mică. Din cele arătate se vede bine că porumbelul belgian se deosebește în mod simțitor prin forma sa de mesagerul persan. El formează trei soiuri din care două sunt cele mai importante: porumbelul *de Liège* și cel *de Anvers*.

Porumbelul de Liège se deosebește de alte soiuri prin formele lui gingașe, prin penele bârligate care-i împodobesc pieptul și-i dau înfățișarea cochetă și deosebită. Are ciocul mic și foarte scurt, împodobit la bază cu coruncule albe puțin dezvoltate. Ochii vioi și pătrunzători sunt încercuiți de o dungă îngustă carnoasă, albă, și strălucesc ca niște rubine. Capul e convex ca la toți porumbeii călători belgieni, care au rar capul turtit, iar gâtul scurt și din belșug garnisit cu penișoare lungi și subțiri și cu strălucire metalică. Are aripi foarte lungi care se sprijină cu vârfurile pe o coadă îngustă și strânsă, formată din pene drepte suprapuse în

așa fel că dă impresia unei singure pene mari și late. Acest porumbel se bucură în Belgia de un renume pe drept meritat și în ce privește înfrățirea lui frumoasă și calitățile de orientare nu se pot asemăna multe soiuri cu el.

Porumbelul de Anvers se deosebește de cel de Liège prin talia lui mare și ciocul său care e mai lung. Sbârciturile ciocului sunt iarăși mai dezvoltate, de asemenea și dunga cărnoasă care-i înconjură ochii. Pieptu-i larg și lungimea aripelor a căror vârfuri ajung aproape până la capătul cozii, dovedesc semnele unui sbor puternic și neobișnuit. Și în adevăr se distinge prin rezistență la oboseală în timpul călătoriilor la depărtări mari. Capul convex, larg între ochi, este prins de un gât puternic cu îmbielșugare împodobit de pene cu luciu de mătăasă, iar coada îngustă îi dă înfățișarea unui adevărat porumbel de poștă al celor vechi.

Mulțumită unei culturi îngrijite, ușurată și dezvoltată mai ales dela creiarea drumurilor de fier care au dat putința exercițiilor dese, s'a putut ajunge la perfecționarea calităților primitive a acestor rase, îmbunătățindu-le uimitor. Lucrul acesta nu se poate tăgădui. Dar de asemenea nu putem să ne îndoim că porumbelul mesager, înainte de creiarea rasei belgiene, nu răspundea cât se poate de bine pentru ceia ce era folosit. Abia adus în Europa, el fu întrebuințat cu succes în împrejurări de neuitat.

În 1572 Frederic de Toledo porni asediul orașului Harlem. Prințul d'Orange, cu toate sfor-

țările ce făcuse, nu putu să-l silească să părăsească asediul. Intre acestea însă, timp de șapte luni, îndrumă împotrivirea locuitorilor din Harlem și le susțină curajul, cu toate suferințele grozave, servindu-se de *porumbeii mesageri*. Urmand sfatul său, ei ajunseră în hotărîrea aceia desnădăjduită să-și părăsească căminurile pe jumătate dărâmate, pentru a da năvală cu grămada asupra dușmanului, când acesta le propuse, pentru a-i înșelă, condiții de predare îmbucurătoare. Abia fură aprobate aceste condițiuni, când în mod rușinos, asediatorul neținând în seamă cuvântul dat, omorî prin trădare o mare parte din apărătorii cetății.

În 1574 veni rîndul orașului Leyda. Dar aci lucrurile se petrecură altfel. Francisco de Valdès hotărînd să supuie orașul prin foame, îl înconjurase cu șasezeci de forturi, tăind totodată orice comunicație. Lipsa de hrană deveni spăimântătoare. „Patru unce de pâine și opt unce de carne de cal sau de căne formau hrana zilnică a celor mai bogați locuitori cât și a soldaților“.

Însfârșit populația, secerată de ciumă și de foame, se resculă. Oameni prăpădiți și slabi ca niște schelete, femei sfârșite și cu îmbrăcămintele în zdrențe, muribunzi, năvăliră cu sgomot în piața publică și aținând calea primarului Van der Werf, îi cerură în gura mare pâne sau predarea orașului. Primarul primise chiar atunci o depeșă dela prințul d'Orange *printr'un porumbel mesager*. Citi cuprinsul, înștiințându-i că di-

gurile ce stăvileau apele Meusei și Issel aveau să fie rupte și că amiralul Zelandei, Ludovic Boisot, se apropia de Leyda cu o flotilă de vapoare încărcate cu provizii, pentru a da ajutor asediaților. Indrăznețul primar adăogă: „Voi fi credincios jurământului ce l-am făcut lui Dumnezeu și patriei. N'am pâine ca să vă dau, însă dacă moartea mea poate să vă ușureze suferințele, luați corpul meu, tăiați-l în bucăți și împărțiți-l între voi“.

Urmarea înștiințării prințului d'Orange fu așa de mare încât, când generalul Valdès, în acelaș timp, le trimise un sol ca să le propue o predare în condiții bune, asediații răspunseră că înaintea de a se predă își vor mânca brațul stâng și că-și vor apăra zidurile cu brațul drept. Nu mult după aceasta apele Meusei și Isselului mâunate de un vânt prielnic se revărsară spre locul de primejdie înecând pe Spanioli în câmpul lor, iar amiralul Boisot alergă în ajutorul orașului aducând opt sute de marinari cu peste o sută de tunuri. Francesco Valdès fu nevoit să părăsească asediul.

Pentru a se cinsti importanța marelui folos pe care l-au adus porumbeii curieri, căroră, în sfârșit, le eră dator această fericită izbândă, prințul d'Orange porunci ca ei să fie hrăniți pe cheltuiala visteriei publice și îmbălsămați după moartea lor, pentru a fi păstrați în primăria orașului.

În Belgia și în câteva orașe din nordul Franței porumbeii mesageri nu fură întrebunțați

decât după revoluția cea mare franceză și atunci mai mult pentru trimiterea ordinelor de bursă, a depeșilor pentru jurnale și particulari.

Nu-i o poveste când spunem că averea cea mare a familiei Rotschild se datorește în mare parte și porumbeilor curieri. Grație lor sucursala băncii din Londra, înștiințată cu trei zile înaintea guvernului englez despre înfrângerea lui Napoleon la Waterloo, avu timpul să facă la bursă pe o scară întinsă, cumpărări de acțiuni de stat cu prețuri scăzute și să aibă foloase foarte mari când vestea, ajungând la știința tuturor, pricinui o urcare a tuturor fondurilor. Dela această dată și până în 1832 porumbeii curieri serviră rând pe rând, când la ducerea știrilor pentru speculanții de bursă, când la răspândirea mai repede a numerilor câștigătoare ale lotărilor în floare pe atunci.

Oprirea lotărilor în 1832 și așezarea telegrafului în 1844, i-au făcut să fie priviți ca folositori numai întâmplător. Dar în urma întemeierii drumului de fier porumbeii deveniră în Belgia obiectul unui sport foarte obișnuit datorită căruia calitățile lor n'au suferit ci s'au perfecționat. Până în acești din urmă ani nu fură decât într'o singură împrejurare de un folos obștesc. Așa în anul 1849, în timpul asediului Veneției, s'au întrebuințat ca mesageri renumiții porumbei din Saint-Marco care-s și acum obiectul unui cult deosebit.

Dar în 1870—1871, în anul din momentele cele mai dureroase a istoriei Franței, ei au ju-

cat un rol mare și au adus foloase atât de prețuite, încât răsunetul lor nu se va stânge. Iată cum povestește Zaborovschi întâmplările: „Guvernul apărării naționale avusese grija să aducă în Paris opt sute de porumbei înainte de împresurare, dar se gândise prea târziu ca să scoată și din oraș un număr oarecare. Ș'atunci când fu dată ideea de a comunica cu restul Franței prin ajutorul balonului, se simți și mai viu cât de supărătoare eră această uitare din prima clipă. Parisul, într'adevăr, putea să vorbească atunci lumii, dar nu putea ști dacă vocea sa străbătând spațiul nu se sfărâmă de liniile dușmane, fără nici un răsunet.

Cel dintâi balon se înalță la 23 Septembrie cu 123 kgr. de depeși. Toți se bucurau; dar nimeni nu știa dacă aceste știri vor ajunge, iar mai târziu dacă ajunseseră. Nici o neliniște sufletească nu este mai mare decât ideea chinuitoare de a nu fi sigur că ești auzit și să simți deasupra greutatea unei pietre mormântale pe care nici o voce din afară n'ar putea-o străbate.

În aceiași zi Van Rosebeke, vice-președintele societății colombofile „Speranța“ din Paris, se duse la generalul Trochu și la directorul poștelor Rampon. Ei îi primiră ideile și serviciile și a treia zi un al doilea balon, *Orașul Florența*, condus de aeronautul Mangin, părăseă Parisul la 11 ceasuri dimineața ducând cu el trei porumbei mesageri din crescătoria lui Van Rosebeke. În aceiași zi, la 5 ceasuri seara, porumbeii se întoarseră în oraș aducând cu dânșii o depeșă

prinsă de o pană dela coadă cu următorul conținut: „Am ajuns cu bine aproape de Triel, la Vernouillet. Mergem cu scrisorile oficiale la Tours. Pachetele cu scrisori vor fi împărțite“.

Toți fură cuprinși de o bucurie nemaipomenită și se înțelege ușor de ce. Porumbeii, a căror calitate nu erau cunoscute de loc sau prea puțin, deveniră obiectul unei recunoștinți de a-dâncă prietenie. Și din nou, ca și altă dată în cetățile antice, fură respectați și cinstiți cum se cuvine unor ființe aducătoare de mângâere. Cine nu-și aduce aminte dintre acei cari au trăit viața de asediu, de numeroasele figuri emblematice care se făcură atunci? Intre altele una a rămas și va rămâne, fără îndoială. În ea se vede o femeie tânără, palidă, în haine lungi cernite, pe marginile întăriturilor eroice, cu brațele întinse spre cer. De sus coboară cătră ea, plutind, un porumbel cu ciocul în-întins. Cu câtă nerăbdare și cu câtă neliniște sufletească îl așteaptă! El aduce din afară vești dela cei cari lipsesc și despre lupta pe care o susțin; aduce planurile de ajutor, nădejdea, tăria morală. Prin el țara întregă, slăbită prin ocupație, se reunește și comunică, și câștigă prin acest schimb de gânduri, de întărire sufletească, forțe noi pentru luptă. Pasăre generoasă! sângele tău este curat și plăcut ca și acel de sacrificiu!

La 29 Septembrie, două baloane legate împreună, *Statele-Unite*, luară cu ele trei porumbei. Unul dintrâșii se întoarse în aceiași seară la Paris cu o scrisoare.

La 30 Septembrie, balonul *Céleste*, condus de Gaston Tissandier, luă cu dânsul încă trei porumbei. În aceeași zi doi dintrânșii se întoarseră la hulubărie cu scrisoarea lui Tissandier care vestea scoborârea fericită la Dreux.

Gambetta plecă la 7 Octombrie în balonul *l'Armand Barbés*. Mai mulți membri ai societății colombofile îi incredințară cei mai buni porumbei din crescătoriile lor. A doua zi la 5 ceasuri seara, cel dintâi porumbel aduse vestea scoborîrii balonului *l'Armand Barbés* la Montdidier la 2 ore și 45 minute după amiază. Aflară astfel cum balonul, îndată ce trecu de linia forturilor, fusese primit cu împușcături din rândurile dușmane și că un glonte atinsese pe Gambetta la mână. Cu câtă neliniște nu fu așteptată sosirea primului porumbel, care pentru întâia oară nu se arătă în aceeași seară! Acest porumbel, din rasa de Anvers, era de o frumusețe ce te izbea. Luase parte la mai multe concursuri și câștigase premiul întâiu, la concursul național din Auch între 1600 de concurenți ¹⁾. Mai târziu el intră încă de trei ori la Paris cu scrisori.

Alți trei porumbei pe care Gambetta îi luase cu dânsul sosiră la Paris la 11 Octombrie, însă doi dintre dânșii pierduseră răvașele fiind rău prinse. Din acest moment se hotărî să se organizeze cum trebuie această poștă, adresându-se la cunoscători, care luară toate măsurile

1) Dându-i-se drumul din Auch la 7 ore dimineața ajunse la Paris a doua zi la 11 jumătate (distanța e de 600 km.).

trebuitoare când se foloseau porumbeii. Parte din membrii societății colombofile în frunte cu Cassiers, Van Rosebeke, Nobécourt, Tracelet, Thomas, propuseră directorului poștelor Rampon de a-i lăsa să iasă din Paris în baloane luând cu dânșii curierii lor aripați și a-i pune la dispoziția guvernului. În adevăr plecară pe rând, dela 12 Octombrie până la 19 Noembrie. Aproape toți din ei întâmpinară greutate în drumul lor, dar însfârșit scoborîră cu bine. Numai balonul în care se află Nobécourt (12 Noembr.) fiind atins de gloanțele dușmane trebui să se coboare de nevoie la Jossigny. Prusienii făcură prizonier pe Nobécourt și-și însușiră porumbeii pe care el îi ascunsese în grabă în niște mărarăcini la marginea unei păduri. Totuși, înainte de a fi prins, avu timpul să deie drumul la șase porumbei care intrară în Paris a doua zi, aducând o scrisoare care înștiință pe tatăl său de nenorocirea ce i se întâmplase.

Tot atunci, unul din porumbeii lui Nobécourt, prinși de Prusieni aduse la Paris următoarea depeșă mincinoasă: „Orléansul cucerit de acești diavoli. Populația îi primește bine pretutindeni“. Se văzu numai decât de unde venea și cât era de nepotrivită gluma! Lavertujon, care era iscălit pe depeșă, se află la Paris.

Porumbeii lui Cassiers care nu au ajuns la Tours decât trecând prin Belgia, au adus cele mai mari servicii. Unii dintre ei se întoarseră la Paris de două sau de trei ori cu știri oficiale și mii de știri particulare. Unul dintrânșii a fost

scos de cinci ori din Paris și de cinci ori s'a întors înapoi. Într'a patra cursă a fost atins de un glonte dușman care-l răni grav.

Tot prin porumbei au aflat Parisienii asediați căderea Orleans-ului și înfrângerea armatei de pe fluviul Loara“.

Un fapt demn de reținut este și următorul. Un specialist plecă din Paris în ziua de 12 N-brie cu toate aparatele de fotografie microscopică care-i îngăduiau să așeze pe o bandă subțire de hârtie, cât de îngustă mii de scrisorele. După multe peripeții ajunse la Tours la 21 Noembrie și de acolo fu așezat la Bordeaux ca să se apuce de treabă. Dar el văzând că nu găsește nicăeri unele din materialele de care avea nevoie, ceru la Paris prin ajutorul porumbeilor tot ce-i trebuia (18 Ianuarie). La 24 Ianuarie aceste materiale îi fură aduse în atelier. Porumbelului mesager i-a trebuit abia douăsprezece ceasuri pentru a străbate depărtarea dintre Poitiers și Paris.

În organizarea acestei poște de porumbei cei din societatea Colombofilă ieșiți din Paris, au arătat toată dragostea de țară, punând în joc îndrăsneala și priceperea lor. Cunoștințele noastre pe care le-am mai pomenit: Cassiers, Van Rosebeke, Tracelet și Thomas se apropiau pe cât se poate de liniile dușmane ca să dea drumul porumbeilor cu vești pentru asediați; asta o făceau mai cu seamă dimineța.

„În zorii zilei, când câmpurile erau pustii, când nu se vedeau decât dușmani pe drumuri,

când nici un tren nu mai mergea înspre aceste locuri părăsite, o mașină, de care eră prins un vagon blindat eră pornită pe linii mâncate de rugină, cu o iuțeală de 70 km. pe ceas, ducând pe acești oameni devotați până aproape de posturile prusiene. Acolo dădeau drumul porumbeilor de cursă, cu scrisorile oficiale prinse la o pană din coadă și îndată după asta mașina o pornea înapoi cât se poate de repede. De multeori au fost întâmpinați cu împușcături, dar acest fapt nu-i împiedica să nu dea drumul curierilor credincioși și de a reînnoi a doua zi îndrăzneța încercare“.

Dădură astfel drumul la două sute doisprezece porumbei. Mulți însă rămaseră pe drum, mai ales în timpul gerurilor, fie că vremea rea îi silea să caute adăpost în locuri unde erau prinși sau mureau, fie că vânătorii și dușmanii îi împușcau în trecere. Numai șaptezeci și trei se întoarseră la Paris: nouă în Septembrie, douăzeci și unu în Octombrie, douăzeci și patru în Noembrie, treizeci în Decembrie, trei în Ianuarie și trei în Februarie și fiecare dintr'înșii aducea câte un răspuns la toate scrisorile trimise mai înainte. Guvernul din Paris a primit cel puțin de cinci sau șase ori copiile tuturor scrisorilor atât oficiale cât și particulare, trimise lui de guvernul din Tours și Bordeaux.

Dacă aveà să se întrebuișteze numai porumbei din rase speciale de curse, e de presupus că un și mai mare număr s'ar fi întors la porumbării. Totuși, rezultatul căpătat chiar în a-

ceste condițiuni neprielnice, când nimic nu era prevăzut și pregătit mai dinainte, a fost de mirare. Sute de mii de depeși oficiale și particulare intrară în orașul asediat prin ajutorul porumbeilor. Așa dar ei au adus și în această împrejurare servicii foarte mari și cuvintele mișcătoare pe care le scrie Zaborovschi în amintirea acestor paseri tind să cheme pe oameni la datoria ce o au către binefăcători. „Și chiar dacă n'ar fi făcut altceva decât să aducă din când în când o ușurare agoniei în care ne găseam, făcând să pătrundă în mormântul nostru așa de rece, de fioros și de tăcut cătră sfârșit, numai câteva cuvinte de îmbărbătare din-afară, tot ar trebui să avem recunoștință cătră ființele care ni le-au adus“. Dar recunoștința omenească nu-i un lucru pe care trebuie să-l aștepti totdeauna. Oamenii din generațiile mai noi se îmbată de progresele ce se înfăptuesc zi cu zi sub ochii lor și dau uitării fapte pe care nu le mai socotesc de folos în viitor. Și poate cultul recunoștinței ar trebui să-l învățăm dela cei vechi, căci în împrejurarea de față, aceste ființe care au adus asediaților din Paris atâta mângâere, au fost date uitării și nu s'au bucurat de îngrijirile și de cinstea celor dela Leyda.

Pe-semne că civilizația are puterea de a rupe din sufletul omului unele din darurile cu care l-a înzestrat natura, daruri care-l deosebesc de celelalte viețuitoare ale pământului.

IV.

Plecând dela această dată nu mai găsim în istorie fapte bine determinate în care porumbeii mesageri să se bucure de un rol important. Totuși cultura lor n'a fost părăsită și după războiul din 1870—71, multe din guvernele țărilor europene și-au făcut instalații regulate de porumbei mesageri, fie în vederea fortărețelor, fie pentru faruri sau vase pázitoare de coaste. Printre cele dintâi putem numi: Belgia, Germania¹⁾, Italia, Anglia²⁾, Austria, Portugalia, Spania, Rusia și România³⁾.

Franța abia mai târziu își făcu instalații militare de porumbei mesageri. Particularii însă s'au ocupat de ei mai de demult, întrebuințându-i la poșta de plăcere. În ce privește Belgia o putem socoti ca cea dintâi în cultura acestor paseri și particularii le cultivă cu sutele de mii. Acolo au loc cele mai frumoase și mai mari concursuri de sboruri între porumbeii mesageri. Și asta probabil va rămânea cea mai obișnuită folosință a acestor paseri: să se mai bucure încă de îngrijirile alese ale amatorilor de sporturi. Plăceri nevinovate, care la urma urmei dau prilejul să se reînnoască amintirea unor fapte mărețe.

1) Germania are azi una din cele mai rezistente rase de mesageri : mesagerul german.

2) De asemenea Anglia își are o rasă de mesageri aparte, ieșită din bagadais.

3) În țară la noi regimentele de cavalerie au crescătorii de porumbei mesageri din diferite rase.

Dar sborul lor și proprietatea de a se întoarce la cuib cu atâta siguranță și iuțeală ori de unde le-ai da drumul tot mai frământă încă mintea multor naturaliști, iar câteva exemple de iuțeală pot pune încă în uimire pe mulți care nu cunosc istoricul acestor paseri. Așa în 1872 la 7 August un porumbel al societății „Concordia“ din *Liège* căruia i s'a dat drumul din *Saint-Sebastian* (Spania) ajunse la crescătorie în aceeași zi, făcând un drum de 980 km. în 16 ore sau 2040 m. pe minută. Un alt porumbel al societății „Rândunica“ din *Dison*, făcù drumul în ziua de 9 Iulie 1854 dela Paris la crescătorie în 4 ore și 20 minute sau 1230 m. pe minut. Un altul în 1860 făcù drumul dela *Blois* la *Dison* în 4 ore 46 minute sau 1620 m. pe minut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De sigur că această iuțeală este atinsă și întrecută de mijloacele de transport din zilele noastre, dar față de timpurile trecute când nu erau aceleași mijloace de comunicație ca acum, această pasere erà în ochii oamenilor ceva neobișnuit și se putea considera ca o minune. Iată cum descrie porumbeii un autor arab: „In iuțeala minunată a sborului lor întrec vânturile; așa ușor cum ai clipi din ochi, de dimineața până seara aduc sub aripele lor, sburând fără preget, noutățile petrecute în locuri depărtate pe care omul le-ar străbate abia într'o lună“.

Rolul pe care l-au jucat ei, îl îndeplinește astăzi cu mai mult succes, telegrafal, telegra-

fia fără fir, aeroplanul. Totuși, nu putem ști, chiar în timpurile noastre de vădit progres tehnic, dacă în anumite împrejurări nu ne pot aduce încă servicii importante¹⁾. Și chiar dacă am presupune că rolul lor s'a isprăvit, tot trebuie să privim societățile colombofile și pe iubitorii acestor paseri că îndeplinesc ceva plăcut și folositor: *Cultul recunoștinței*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) În timpul războiului mondial, armata noastră a în-
trebuințat în unele împrejurări porumbei mesageri.

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari“.

- No. 1. **Îngrijirea păsărilor** de *C. S. Motaș*, Dacă s'ar cocoti câtă pagubă se aduc gospodinelor prin moartea păsărilor de curte, această cărțuie n'ar lipsi din nici o casă de gospodar.
- „ 2. **Despre tovărășii** de *Preot C. Dron*, ca leac împotriva speculei și a scumpetei.
- „ 3. **Despre scarlatină** de *Dr. I. Gheorghiu*, și alte boli care omoară pe copii, se dau sfaturi folositoare în această cărțuie.
- „ 4. **Livada de sămburi** de *C. Gheorghiu*, cum poate să-și o facă fiecare gospodar.
- „ 5. **În jurul casei** de *M. Lupescu*, sunt acareturi, cum să-ți le o-rânduești te învață cărțuia aceasta.
- „ 6. **Casa** de *I. Simionescu*, omului e bucuria și mulțumirea lui. Cum s'o faci și cum s'o ții, te învață cărțuia.
- „ 7. **Morcovul și alte legume** de *P. Roziade*, sau cum să le cultivi ca să culegi mult pe pământ puțin.
- „ 8. **Sifilisul și ofiica** de *Dr. E. Gheorghiu*, sunt cele două boli care rod sănătatea celor în vârstă ca și a copiilor. Cum să te ferești de ele și cum să te lecuești îți spune cartea.
- „ 9. **Temeiul îmbunătățirii vitelor** de *Th. Chițoi*, stă în cunoașterea și îngrijirea lor.
- „ 10. **Votul obștesc** de *A. Gorovei*, e acum dreptul tuturor. Cum să-l îndeplinești te învață această cărțuie.
- „ 11. **Creșterea porcilor** de *A. Oescu*, e și ușoară, dar și grea. Boli sunt multe. Cărțuia îți arată leacurile și îngrijirile de dat.
- „ 12. **Viermii de mătasă** de *T. A. Badăraș*, sunt o bogăție de care nu ținem seama. Cum să-i creștem și să-i îngrijim se spune în această cărțuie.
- „ 13. **Ofiica sau tuberculoza** de *Dr. E. Gheorghiu*, este boala cea mai grozavă care ne amenință pe toți.
- „ 14. **Pelagra** de *Prof. V. Babeș*, de aseinenă bântuie la țară. Trebuie să le cunoaștem.
- „ 15. **Alegerea semințelor** de *C. Lacrițianu*, este operația cea mai nelipsită pentru a căpăta rod bun.
- „ 16. **Creșterea păsărilor** de *Prof. C. Motăș*, interesează pe orice gospodină.
- „ 17. **Răfăcirile bolșeviste** de *Maior I. Mihai*, trebuie stărpită dintre noi.
- „ 18. **O stupină dintr'un rolu** de *N. Nicolaescu*, cine n'ar dori-o? Cum se poate ajunge stă scris în cărțuie.
- „ 19. **Cum se întemelază o vie** de *D. M. Cădere*, nu mai merge cu obiceiul vechiu; cum trebuie să se facă trebuie de știut.
- „ 20. **Răsadnita și Plantele din răsad** de *V. Sadoveanu*, ne arată cum se reușește să se cultive legume primăvăratică în bălgăr și sub giamuri.
- „ 21. **Lehuzia** de *dr. E. Gheorghiu* ne arată cum trebuie să fie îngrijită femeia înaintea de naștere și la naștere.
- „ 22. **Mesteșugul vopsitului cu buruienii** de *Art. Gorovei*.
- „ 23. **Cum orbim** de *I. Glovan*.
- „ 24. **Cum trebuie să ne hrănim** de *E. Severin*.
- „ 25. **C. l. ul** de *Prof. E. Udrischi*.
- „ 26. **Doctorul în casă** de *Dr. O. Apostol*.

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. **Ucraina** de *G. Năstase*, este țara din spre răsăritul nostru.
- „ 2. **Cehoslovacia** de *I. Simionescu*, este țara tot vecină nouă, care a dovedit închegarea ei prin muncă și hărnicie.
- „ 3. **Munții apuseni** de *M. David*, ne sunt scumpi. În ținutul lor trăesc Motii vestiți.
- „ 4. **Finlanda** de *I. Simionescu*, este o țară minunată, căci oamenii au făcut minuni de muncă.
- „ 5. **Bucovina** de *I. Simionescu*, «vesele grădină», este descrisă cu tot ce are.
- „ 6. **Basarabia** de *G. Năstase*, care a stat atâta vreme sub ruși, ne era puțin cunoscută deși dragă. E datoria fiecăruia să cetească această cărțuție.
- „ 7. **Dobrogea** de *C. Brătescu*, Bulgarii zic că e a lor; cât neadevăr ține această spusă, se poate vedea din cărțuția pomenită.
- „ 8. **În spre polul sud** de *I. Simionescu*, Muncă și jertfa omenească ce s'au cheltuit pentru a cunoaște această parte de pământ se vede aici.
- „ 9. **Olanda** de *Ap. D. Culea*, e țara muncii și a minuniilor pe care, ea le aduce.
- „ 10. **Viata în adâncul mărilor** de *C. Motăș*, era până acum o taină; acum să știe că e tot așa de variată ca și pe pamânt.
- „ 11-12. **A. Saguna** de *I. Lupășc*.
- „ 13. **Către Everest** de *I. Simionescu*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. **Fabricarea săpunului** de *A. Schorr*, este ușoară. Fiecare gospodină poate să o săvârșească. Cum? Cărțuția îi arată.
- „ 2. **Motorul Diesel** de *Ing. Căseti*, este astăzi întrebuițat pretutindeni.
- „ 3. **Industria parfumului** de *E. Severin*.
- „ 4-5. **Aerul lichid** de *Ilie Matei*.
- „ 6. **Industria azotului** de *L. Caton*.

Toate aceste cărțuții se pot strânge și în volumașe, fiind paginate în acest scop. Se pot face și abonamente.

Trimițându-se banii cu mandat poștal, se expediază broșurile franco de Societatea «Cartea Românească», Bul. Academiei, 3, București

„CARTEA ROMANEASCA“ continuă și în anul viitor 1923 concursurile cu premii pentru scrieri românești.

Premiile ce va acorda se ridică la suma de lei 113 000.

Prospecte detaliate cari cuprind subiectele și condițiunile acestui concurs, se trimit cu plăcere la cererile ce se vor adresa Direcțiunii «Cartea Românească» București, Bulev. Academiei 3.
